

1788-11-16

Fogtmann, Nikolai

Af L. Koch,
fra Dansk Biografisk Leksikon, 1878-1905

Fogtmann, Nikolai, 1788-1851, Biskop, er født 16. Nov. 1788 i Sønder Bork i Ribe Stift, hvor Faderen, Hans Bertram F. (d. 1814), var Præst; Moderen hed Agathe f. Borch (d. 1841). Han dimitteredes fra Ribe Skole 1808, blev theolog. Kandidat 1814, var et Aar Lærer ved Borgerdyd- og ved Metropolitanskolen, hvorefter han 1815 blev Adjunkt og 1820 Overlærer ved Herlufsholm. Efter 1821 at være bleven Lic. theol. udnævntes han 1822 til Lektor i Moral ved Sorø Akademi. Her vandt han den meget formaaende Amtmand, siden Kancellipræsident, Stemanns Velvilje, der bidrog til, at han, efter 1826 at have disputeret for den theologiske Doktorgrad, 1830 blev Professor theologiæ ved Universitetet, 1831 Biskop over Ribe Stift og 1833 forflyttet til Aalborg. 1845 blev han Kommandør af Danebrog og døde 13. Sept. 1851. -- Han ægtede 1837 Frida Hesselaida Dons (f. 1805), Datter af Etatsraad Simon Andersen D., Ejer af Frederiksdal paa Laaland. Hun døde allerede 1840.

F.s Forfattervirksomhed har kun været ubetydelig; den indskrænker sig til mindre Afhandlinger, dels lærde, dels i forskjellige Tidsskrifter om Dagens Spørgsmaal eller litterære Æmner. Dog skrev han i Sorø en Lærebog i Religion for Latinskolerne (1823), der opnaaede 3 Oplag og vistnok de fleste Steder afløste Krog Meyers. Uagtet Forfatteren har en ærlig Vilje til at fremstille Kirkens Lære, er han dog stærkt berørt af sin Tids Theologi. Allerede hans egen Samtid fandt det betænkeligt, at han afveg fra Balles Lærebog, f. Ex. ved at betragte Fortællingen om Syndefaldet som en billedlig Fremstilling. Han hørte i øvrigt til de Theologer, som fulgte godt med i den Udvikling, der foregik i hans Tid. Hans Kollega ved Universitetet H. N. Clausen siger om ham: «Der var noget pikant ved F.s Personlighed, som i Grunden skyldtes smaa og simple Midler, en vis Naivitet i Opfattelse, Tankesæt og Udtryksmaade. Ved Begivenheder, Personer, ved andres Frembringelser i Skrift og Tale var det alle Haande enkelte Smaatræk, saadanne, som almindelig blive oversete eller lidet ænsede, der uvilkaarlig tildrog sig hans Opmærksomhed og fæstede sig i Hukommelsen.» Men han føjer til, at ved Siden heraf var der en fremtrædende Mangel paa større aandeligt Omsyn og Overblik, og at F. som Biskop levede et lidet bemærket Liv. Denne Karakteristik er vistnok overmaade træffende; naar vi støde paa Ytringer af F., er der ofte noget mærkeligt friskt og originalt ved dem; det er øjensynligt, at det er en Mand, der ser med sine egne Øjne og er uafhængig af de Partihensyn, der bandt saa mange af hans samtidige. Da Grundtvig udgav sit «Frisprog mod Biskop Mynsters Alterbogsforslag» (1839), fældte F. den træffende Dom over dette, at han vel havde Ret i nogle «Poster», men Uret i alle «Maader». Han manglede heller ikke Forstaaelse af den Betydning, der laa i Grundtvigs Fremhæven af Trosbekjendelsen; da Mynster havde udtalt, at «man ikke kunde nægte en Kirke Navn af kristelig, som opstillede en anden Trosbekjendelse», nedlagde F. Indsigelse herimod, for saa vidt derved tænktes paa nogen Forandring af Trosbekjendelsens Indhold.

Naar han afgav Erklæring over de forskjellige Reformforslag, som den Gang forhandlede, var han al Tid den liberaleste af Biskopperne. Han var ikke bange for at gaa ind paa Sognebaandsløsningen, som han mente kun vilde blive brugt, hvor dens Brug var en Samvittighedssag. For mange Præster vilde det være en gavnlig Spore eller Tømme, naar de vidste, at man ikke var uopløselig bundet til deres Kirke, og mange Lægfolk vilde heller holde sig til deres egen Præst og Kirke, naar de vidste, at det ikke var dem forment at søge en anden. Da han skulde erklære sig over

Mynsters Alterbogsforslag, stemte han afgjort imod den bekjendte Forandring ved Barnedaaben, at Barnet ikke direkte skulde spørges om sin Tro; der var, siger han, intet væsentligt vundet derved, og han forudsagde med god Grund, at ingen af de foreslaaede Forandringer vilde vække saa megen Uvilje som denne. Mærkeligst er det, at han endog 1842 foreslog, at der skulde gives Baptisterne Religionsfrihed paa de Vilkaar, de selv havde opstillet. Han antog, at den religiøse og moralske Rigorisme, der herskede hos Baptisterne, kunde blive en gavnlig Modvægt mod den Slaphed, der ofte fandtes i Statskirken; i de smaa sekteriske Samfund, siger han, kan der findes «en højere Religiositet og en større Moralitet, end der kan ventes blandt Statskirkens Medlemmer i det hele». Derfor bør Statens Love ikke lægge Hindringer i Vejen for dem.

Men naar F. saaledes enten i private Breve eller i Embedserklæringer havde sagt sin Mening, lod han det blive derved; han gjorde intet Forsøg paa, ja synes næppe at have brudt sig om, at gennemføre sine Anskuelser praktisk. Mænd af den Art skulle nok komme til at føre et lidet bemærket Liv, og det Spor, de have traadt, bliver hurtig udvisket.

Erslew, Forf. Lex.

H. N. Clausen, Mit Levneds og min Tids Hist. S. 159.

P. Hjorts Breve, 1867.

Helveg, Den danske Kirkes Hist. eft. Reform., 2. Udg., II, 614.

L. Koch, Den danske Kirkes Hist. 1817-54.

L. Koch.

